

MORGENDIENST

zondag 6 juni 2021, 2^e zondag na Pinksteren

Online kerkdienst¹

Grote Kerk, Wildervank

voorganger: ds. Marien Grashoff

Welkom

DIENST VAN VOORBEREIDING

Aanvangslied : Psalm 130: 3, 4

Moment van stilte

Groet

Kindermoment

Gebed voor de wereld

Bemoediging²

De aarde is van God,
DE WERELD EN WIE HAAR BEWONEN.

[Psalm 24,1]

Zie hoe goed het is, en kostbaar,
ALS MENSEN WERKELIJK SAMENWONEN.

[Psalm 133,1]

Goedheid en trouw ontmoeten elkaar,
GERECHTIGHEID EN VREDE GAAN HAND IN HAND.

[Psalm 85,11]

Al zouden de leerlingen van de Heer ook zwijgen,
DAN ZULLEN DE STENEN NOG ROEPEN.

[Lukas 19,40]

Heer, open mijn lippen;
MIJN MOND ZAL ZINGEN VAN UW EER!

[Psalm 51,17]

Glorialied : Psalm 136: 1, 3, 4, 12, 13

DIENST VAN HET WOORD

Gebed van de zondag

Lezing uit het Oude Testament : Joël 2,15-17³

Muziek : 'Gelukkig is het land'⁴

Lezing uit het Nieuwe Testament : Johannes 3,22-36⁵

Acclamatie

Voor uw Woord in de Schriften,

¹ Via Kerkomroep: <https://www.kerkomroep.nl/#/kerken/10592>

Via YouTube: <https://bit.ly/WildervankPKN> of

https://www.youtube.com/channel/UCPYKE_c3b83n1CFKUZR4PXw

² Ontleend aan het dagelijks morgengebed op Iona; *Iona Abbey Worship Book* (2017), pag. 63.

³ *Nieuwe bijbelvertaling* (2014) – iets bewerkt.

⁴ Zie YouTube.

⁵ *Naardense bijbel* (2014) – iets bewerkt.

voor uw Woord in ons midden,
voor uw Woord in ons hart,
DANKEN WIJ U, O GOD.

Muziek : 'Looft God, die zegent al wat leeft' (*Lied 273*)⁶

Preek⁷

Vanmorgen staan we stil bij kerkelijk ruziemaken. Een onderwerp dat we waarschijnlijk liever vermijden en waarvan we graag geloven dat het iets van vroeger was.

Johannes vertelt meteen aan het begin van zijn evangelie over zijn dopende naamgenoot, Johannes de Doper. En hij vertelt dat net even anders dan Markus, Matteüs en Lukas.

Zoals wij het vanmorgen lazen, stonden leerlingen van Johannes de Doper *tegenover* de leerlingen van Jezus. Een soort kerkstrijd voordat er een kerk was. Wie predikt het ware evangelie en wie is waarlijk bevoegd om te dopen? Het is alleen Johannes die in het evangelie zo'n tegenstelling suggereert. Hij is ook de enige evangelist volgens wie Jezus niet *werd* gedoopt door Johannes, maar juist *zelf* mensen doopte.

De kerkstrijd die gereformeerd Nederland aan het einde van de oorlog verdeelde, ging ook over de doop en de veronderstelde wedergeboorte. Tenminste: officieel ging het daarover, maar daaronder zaten veel diepere conflicten die te lang onderdrukt waren.⁸ Het trauma van die kerkscheuring zorgde na de oorlog ervoor dat gereformeerden bang werden van echte discussies.⁹ Hervormden waren sowieso al gewend om rechtzinnig en vrijzinnig ieder op hun

⁶ Zie [YouTube](#).

⁷ Het [Oecumenisch leesrooster](#) geeft als alternatief vanaf de 1^e zondag na Pinksteren tot aan Advent lezingen uit Johannes. Dat evangelie komt anders alleen incidenteel aan de orde en daarom wil ik proberen deze lezingen te volgen. Daarbij maak ik gebruik van verschillende bronnen.

J.P. Boendermaker & D. Monshouwer, *Johannes*. De evangelist van de feesten (Zoetermeer: Boekencentrum, 1993)

D. Holwerda, *Gespitst op het komende Pinksterfeest*. Het evangelie naar Johannes vertaald en verklaard (Kampen: Kok, 2009)

Egbert Rooze & Paul de Witte, *De Messias en de macht van Rome*. Commentaar op het Evangelie naar Johannes (Vught: Skandalon, 2016)

Amy-Jill Levine & Marc Zvi Brettler (eds.), *The Jewish Annotated New Testament*. Second Edition (New York: Oxford University Press, 2017)

⁸ Zoals de nog niet werkelijk verwerkte verschillen tussen het piëtisme van de vroegere [Afgescheidenen](#) en de meer rationele dogmatiek van Abraham Kuypers [Doleantie](#). Maar ook heel gewoon plaatselijke tegenstellingen van sociaal-economische aard of meningsverschillen tussen predikanten in grotere gemeenten. Bij de opening van de nationale tentoonstelling '150 Jaar Gereformeerden' in 1986 in Utrecht was de eerste vraag van koningin Beatrix aan de kerkhistoricus die haar moest rondleiden: 'Meneer Van Gelderen, hoe kon dat nou toch gebeuren in 1944?' 'Tja, majesteit,' zuchtte Jaap, 'als ik dat wist...'

⁹ Enige anecdotische onderbouwing moet voldoende zijn voor mijn stelling. De Amsterdamse dogmaticus [Herman Wiersinga](#) (1927-2020) wilde een open discussie over de verzoeningsleer op gang helpen. De synode hield hem in feite een decennium lang aan het lijntje, waardoor Wiersinga flink beschadigd raakte en de gewenste open discussie er nooit kwam. Het bleef bij obligaat verweer uit confessionele hoek en verzandde tenslotte in agressieve acties tegen de Kamper nieuwtestamenticus [Cees J. den Heyer](#) (1942-2021), wiens enige fout het was dat hij wat alle theologen al een halve eeuw lang geleerd hadden over de verzoening in begrijpelijk Nederlands opschreef. De kerk liet Den Heyer gewoon bungelen, zodat hij tenslotte maar onderdak zocht op het veiliger erf van de vrijzinnigen. Op het hervormde erf, en op een andere schaal, gebeurde hetzelfde met een vrijzinnige predikant als [Klaas Hendrikse](#) (1947-2018). Zijn stekelige stelling dat

eigen afgescheiden erven te laten bestaan.

Afgelopen week nog spraken we een levenslustige, ex-gereformeerde, veertiger. Juist vanwege alle gekijf en gevecht om de ware leer had hij de kerk de rug toegekeerd. Hij geloofde 'nog wel in God', maar de kerk was niet langer een plek om dat geloof te voeden of te delen.

Dat laat ons vandaag een beetje ontheemd achter. Met vragen over de waarheid van het evangelie weten we eigenlijk geen raad meer. Voor sommigen is het glashelder wat dat is, maar velen zouden het niet zo kunnen zeggen. We beperken ons graag tot uitspraken die altijd wel kloppen. Zoals dat God liefde is.

Daar is geen twijfel over mogelijk, maar wat betekent die liefde dan voor ons en hoe leven wij dan zelf vanuit die goddelijke liefde? Daarover praten we niet zo makkelijk, terwijl we nu juist over zulke vragen eens grondig zouden moeten nadenken. Want daarin zit het enige bestaansrecht voor de kerk. Weten van Gods liefde, dat kunnen en durven verwoorden en vooral zichtbaar daaruit leven.

Hoe doen we dat en hoe doen we dat niet? Dat kan heel verschillend worden uitgelegd en ingevuld. En die verschillen mogen er zijn, zonder dat we alles maar goed vinden. Juist daarvoor is discussie nodig. Een hele hoop discussie zelfs en er mogen best wat vonken vanaf spatten.

Maar dat zijn we verleerd en we zijn als de dood dat mensen door onenigheid afhaken. Terwijl in de afgelopen halve eeuw de leegloop van de kerk bijna nooit veroorzaakt werd door meningsverschillen. Als ik mensen spreek die de kerk vaarwel zeiden, zeggen ze bijna altijd hetzelfde: 'het zei mij gewoon niets meer'.¹⁰ Die ex-gereformeerde afgelopen week was een opvallende uitzondering. Hoewel het natuurlijk ook nog zo kan zijn dat de kerkelijke ruzies die hem deden afhaken eigenlijk nergens meer over gingen.

hij een 'atheïstische dominee' was, werd nooit echt inhoudelijk besproken, maar de PKN wachtte kalm af tot de man met emeritaat ging.

¹⁰ Dat laat vooral zien hoezeer het verhaal van en in de kerk niet meer synchroon loopt met de culturele veranderingen vanaf de naoorlogse tijd. Daarin zie ik tegelijk twee stromingen waarvan we nog niet weten hoe die zich gaan verhouden. Aan de ene kant een strikt rationalistisch wereld- en mensbeeld, voortbouwend op een 19^e eeuwse idee van wat wetenschap is. Dat gaat over cijfers, feiten, wetten en zekerheden. Zie de discussies van de pakweg 17 miljoen 'virologen' die ons land op dit moment lijkt te tellen. Aan de andere kant is er een sterke hang naar de persoonlijke ervaring en emotie. Die gedraagt zich heel vaak juist niet zo rationeel. Zie ons gedrag op de markt, het sportveld, het festivalterrein of vakantie-oorden. Het rationele heeft de neiging alles te verletterlijken en eenduidig te maken, met uitsluiting van alternatieven. Het ervaringsgerichte kan het vaak niet laten 'mijn' ervaring tot absolute norm te stellen. Het culturele probleem is dat daartussen het evenwicht (nog?) niet gevonden kan worden. Kerk en theologie hadden in de 20^e eeuw net hun eigen weg gevonden met het rationele, maar dat resulteerde in een nogal verstandelijke, en uiterlijke, manier van geloven. Geloof als 'overtuiging', als een set van waarheden die je aanneemt. Dat kan duidelijk 'conservatief' zijn, maar evengoed 'progressief'. In het eerste geval wordt geloof beleefd als een op feiten gebaseerde leer over hemel en aarde, over zonde en verzoening; in het tweede geval wordt heel het koninkrijk van God vertaald in actie voor gerechtigheid, vrede en milieu (met als risico dat je de kerk niet echt meer nodig hebt). Beide blijven in de kern rationeel. In reactie daarop krijgt nu de ervaring sterk de aandacht: meditatie, retraites, opwekking, toeters en bellen rond de eredienst, enz. Het risico daarvan is dat de eigenlijke verkondiging ondersneeuwt, of – erger nog – wordt gereduceerd tot een bleke 'orthodoxie licht'.

In de kerk moet het juist wèl ergens over gaan. Niet zomaar over liefde die zo algemeen is dat je je er geen buil meer aan kunt vallen, maar over Liefde die hartstocht oproept. Hartstocht voor wat waar is en mooi. Hartstocht voor mensen die weet hebben van gerechtigheid en vrede. Hartstocht voor de Heer die heel zijn leven gaf aan de Heer van hemel en aarde. Hartstocht voor God zelf.

Hartstocht brengt werkelijke discussie op gang. Zulke gesprekken raken ons als deelnemers echt. Ze vergen dat we daadwerkelijk onszelf daarvoor openen en inzetten. Werkelijke discussies gaan er niet om wie er gelijk krijgt. Dat was steevast het probleem bij alle kerkstrijd die uitliep op scheuringen. Gelijkhebben. En als ik gelijk heb, heb jij het dus niet. Dat soort bekvechterij.

Het gaat niet om gelijk krijgen. Maar de oplossing is niet om klakkeloos alles wat iemand zegt te accepteren of goed te keuren. We mogen doorvragen waarom en op grond waarvan iemand iets gelooft of doet.¹¹ Maar wat we hoognodig weer moeten leren is *christelijk* ruziemaken. We moeten dat weer leren, opnieuw, hoewel de kerk de eerste drie eeuwen van haar bestaan niets anders heeft gekend dan zulke discussies. En om de zoveel eeuwen moet zij die oefening opnieuw doen. Wij leven in zo'n tijd, maar we willen dat nog niet zien.

Het mag schuren, er mogen verschillende, zelfs tegengestelde, manieren van bijbellezen, geloven en leven naast elkaar bestaan. Als het allemaal maar is gebaseerd op een verbondenheid die verschillen overstijgt.

Mijn oudste gemeentelid in Schoondijke was bijna 100. Ze keek me enigszins onderzoekend aan. 'U bent gereformeerd, hoor ik,' zei ze, een beetje achterdochtig. 'Nou,' zei ik, 'ik heb het hervormde seminarie gedaan en ik ben officieel hervormd, hoor.' 'Daar geloof ik niks van – en ik ben vrijzinnig en ik blijf het ook,' antwoordde ze beslist. Maar aan het einde van het gesprek concludeerde ze: 'We staan toch op hetzelfde fundament, dominee.' Zo moet het kunnen in een gemeente.

-

Johannes de Doper is degene die ons voorhoudt met welke intentie en vanuit welke grondhouding wij vruchtbaar kunnen discussiëren. Zijn leerlingen zoeken de tegenstelling met Jezus' leerlingen. Johannes zegt hen niet dat ze in plaats daarvan juist de harmonie moeten zoeken. Want de Doper steekt een spa dieper. Hij zegt:

*hij moet toenemen
en ik minder worden!*

Dat zegt hij over Jezus en de kerk heeft dat zo uitgelegd: Jezus moet als messias groter worden en Johannes moet als voorbode van Jezus juist kleiner worden. Die uitleg klopt. Maar we kunnen het ook nog op een andere manier lezen, een manier die de woorden veel dichter bij onszelf brengt.

¹¹ Het aloude adagium van kerkvader [Tertullianus](#) (160-230): *fides quærens intellectum* = het geloof dat verstand en begrip zoekt. Dat was tot de kerkscheuring van 1944 de lijfspreuk van het Kamper studentencorps.

Je kunt het ook zo uitleggen:¹² in een discussie moet ik de ander alle ruimte geven om echt te zeggen wat zij of hij werkelijk bedoelt, terwijl ik tegelijkertijd mijn eigen ego even minder laat worden. Juist door jezelf, je eigen meningen en je eigen gelijk, je eigen kwetsbaarheden en gevoeligheden, even opzij te zetten, kun je werkelijk luisteren naar een ander. Dan kan een oude vrouw, die bijna blind en doof is, de jonge dominee verstaan in wat die eigenlijk bedoelt.

Johannes de Doper geeft hier onbedoeld in feite de grondregel voor christelijk ruzie maken. Het gaat er niet meer om of Jezus wel of niet terecht aan het dopen is. Het gaat er niet om wie de meeste aanhang krijgt. Dat is allemaal gehoord en gezien vanuit de aarde alleen. Maar wie ook durft zien en luisteren 'van bovenaf', die heeft het spoor van de Geest gevonden. En de Geest waait vrolijk door al onze theologische, filosofische, wetenschappelijke, poëtische, pastorale, diakonale, ethische en kerkelijke structuren heen.

En daarom besluit Johannes zo:

*wie op de zoon vertrouwt
heeft eeuwig leven,
maar wie de zoon wantrouwt
zal géén leven zien*

De Zoon is de mens naar Gods hart, de mens zoals God die al scheppend heeft bedoeld. Dat gaat over Jezus. Maar het gaat ook over ons. Want ook wij kunnen iets van dat beeld van God laten oplichten. Bijvoorbeeld door met hartstocht discussies te voeren waarin het werkelijk ergens over gaat, namelijk over die Liefde van God.

Het *eeuwig leven* gaat niet over het hiernamaals, maar over het leven dat God hier en nu geeft en dat nooit zal vergaan. Dat is het ware leven dat wij in geloof kunnen vinden en vieren.

De dominee wanhoopt nogal eens of zulke discussies ooit nog gevoerd gaan worden in de kerk waarvoor hij zich inzet. Deze dominee is daarop geen uitzondering. Maar wie gelooft, wie vertrouwt op de Zoon, kan het geloof maar niet kwijtraken dat dit inderdaad mogelijk is. Want: zou voor God iets onmogelijk zijn?¹³

Amen.

Meditatief orgelspel

DIENST VAN HET ANTWOORD

¹² Ik ontleen dit idee aan de uitleg die rabbijn Pinchas Horowitz geeft bij [Genesis 28,16](#). Als Jakob ontwaakt na zijn droom bij Bethel, zegt hij: *Waarlijk is de ENE hier op deze plaats - en ik, ik heb het niet geweten!* Horowitz vertaalt dat zo: 'En ik had geen weet van 'ik'!' Aangehaald in Jonathan Sacks, *Genesis*. Boek van het begin (Middelburg: Skandalon, 2020), pag. 166. Sacks voegt toe: 'We leren God kennen wanneer we onszelf vergeten. We ervaren het 'Gij' van de goddelijke aanwezigheid als we het 'ik' van het egocentrisme ontstijgen.' In Johannes 3,30 staat er in het Grieks geen persoonlijk voornaamwoord 'hij', maar een neutraler aanwijzend voornaamwoord: *ekeinon*, letterlijk 'die daar'. Dat verwijst hier weliswaar naar Jezus, maar met de toon van 'hij die tegenover mij staat'. Voor 'ik' staat er wel een persoonlijk voornaamwoord: *eme*.

¹³ [Genesis 18,14](#); zie ook [Markus 10,27](#); [Matteüs 19,26](#); [Lukas 18,27](#).

Gebeden

Onze Vader

Bij de collecte

Slotlied : 'Met ons dragen wij de woorden' (mel. *Lied* 795; tekst: Reinier Kleijer)

1. Met ons dragen wij de woorden
mee die hier gesproken zijn
waarin wij de omvang hoorden
van Gods liefde en Gods pijn.
2. Uit de stilte weer naar buiten
waar het leven gaat en jaagt,
waar de veelheid van geluiden
onze stilte niet verdraagt.
3. In ons hart diep weggeborgen
dragen wij Gods kostbaar Woord
door de nacht heen naar de morgen.
Want het nieuwe leven gloort!

Zegen